

**COVID-19 SALGINININ GENÇLERİN GIDA TÜKETİM
DAVRANIŞLARI ÜZERİNE ETKİLERİNİN ANALİZİ: İZMİR İLİ
ÖRNEĞİ**

**ANALYSIS OF THE COVID-19 EPIDEMIC EFFECTS ON THE
YOUTH FOOD CONSUMPTION BEHAVIOURS: A CASE STUDY
IZMIR PROVINCE**

Murside Çağla ÖRMECİ KART Sait ENGİNDENİZ**
Filiz KINIKLI*** Dilek Yücel ENGİNDENİZ*****

Özet

ÖZ: Karantina, maske zorunluluğu, sokağa çıkma yasağı, sosyal mesafe, uzaktan eğitime geçilmesi gibi önlemler nedeni ile Türkiye’de çok sayıda sektör salgından etkilenmiştir. Pandemi dönemi, ekonomiden siyasete, eğitimden tüketime kadar birçok şeyi değiştirmeye başlamıştır. İnsan tutum ve davranışlarındaki değişiklikler tüketim alışkanlıklarını da etkilemeye başlamıştır. Farklı alanlarda eğitim alan üniversite öğrencilerinin pandemi ile gıda satın alma ve tüketim davranışlarında nasıl bir değişim olduğunu belirlemek çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır. Ayrıca araştırmada öğrencilerin genel özellikleri ortaya konmuş ve sağlıklı bir gıda için ödeme istekliliği ölçülmeye çalışılmıştır. Nisan ve Mayıs 2020 aylarında online olarak yapılan 308 anketin sonuçları değerlendirilmiştir. Görüşülen öğrencilerin %60.7’sinin lisans eğitimi almakta olduğu ve en yüksek paya sahip olduğu belirlenmiştir. Lisans öğrencilerini %22.1 ile ön lisans öğrencileri ve %17.2 lisansüstü eğitim alan öğrenciler takip etmektedir. Sağlık alanında eğitim alan öğrenciler, Türkiye’de alınan önlemleri diğer öğrencilere göre daha yetersiz bulmuşlardır. Görüşülen öğrencilerin ailelerinde pandemi döneminde annelerin alışveriş yapma oranı %21.75, babaların alışveriş yapma oranı ise %7.14 azalmıştır. Ziraat alanında eğitim alan öğrencilerin %20.5 ile en yüksek ödeme istekliliğine sahip olduğu, en düşük ödeme istekliliğine sahip olanların ise %14.12 ile sağlık alanındaki öğrencileri oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beslenme, Öğrenci, Pandemi, Tüketici Davranışı

* Arş. Gör., Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi İzmir / TÜRKİYE cagla.kart@ege.edu.tr ORCID: 0000-0002-9822-9908

** Prof. Dr., Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi İzmir / TÜRKİYE sait.engindeniz@ege.edu.tr ORCID: 0000-0002-7371-3330

*** Arş. Gör., Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi İzmir / TÜRKİYE filiz.kinikli@ege.edu.tr ORCID: 0000-0001-8677-0310

**** Öğr. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir MYO Bitkisel ve Hayvansal Üretim Bölümü İzmir / TÜRKİYE dilek.engindeniz@deu.edu.tr ORCID: 0000-0002-4652-6513

Abstract:

Many sectors in Turkey have been affected by the epidemic, with precautions such as quarantine, mask requirement, curfew, social distance, and online education. The pandemic period has begun to change many things, from economy to politics, from education to consumption. Changes in human attitudes and behaviors have also begun to affect consumption habits. The main purpose of the study is to determine how the food purchasing and consumption behaviors of university students studying in different fields have changed with the pandemic. In addition, the general characteristics of the students were revealed in the study and the willingness to pay for a healthy food was tried to be measured. The results of 308 online surveys in April and May 2020 were evaluated. 60.7% of the interviewed students have undergraduate education and have the highest share. Undergraduate students are followed by 22.1% associate degree students and 17.2% postgraduate students. Students receiving education in the field of health found the measures taken in Turkey insufficient compared to other students. The shopping rate of mothers decreased by 21.75% and fathers by 7.14%. It was determined that the students studying in the field of agriculture had the highest willingness to pay with 20.5%, and the students in the field of health had the lowest willingness to pay with 14.12%.

Keywords: Nutrition, student, pandemic, consumer behaviour

1.GİRİŞ

1918-1920 yılları arasında görülen ve milyonlarca insanın ölümüne yol açan İspanyol Gribi'nden sonra modern dünyanın gördüğü ikinci küresel pandemi olan Covid-19, Çin'de ortaya çıkmasının ardından tüm dünyaya hızla yayılmıştır. Mart 2020'den itibaren Türkiye'de de görülmeye başlanan salgın, toplum sağlığını doğrudan etkileyen yaşamsal bir konu olduğundan gündemin ilk sırasına yerleşmiştir (Sağlam, 2022: 214). Mart 2022 verilerine göre salgın dünya genelinde 474 milyon vakaya ulaşmış ve 6 milyondan fazla kişinin ölümüne neden olmuştur (Anonim, 2022a). Türkiye'de ise pandeminin başlangıcından bu yana yaklaşık 15 milyon vaka tespit edilmiş ve 97 binden fazla vefat yaşanmıştır (Anonim, 2022b).

Karantina, maske zorunluluğu, sokağa çıkma yasağı, sosyal mesafe, uzaktan eğitime geçilmesi gibi önlemler nedeni ile Türkiye'de çok sayıda sektör salgından etkilenmiştir. Pandemi dönemi, ekonomiden siyasete, eğitimden tüketime kadar birçok şeyi değiştirmeye başlamıştır. İnsan tutum ve davranışlarındaki değişiklikler tüketim alışkanlıklarını da etkilemeye başlamıştır (Gülçiçek Tolun ve Bulut, 2021: 15). Covid-19'u yaşayan ve küresel bir salgın ile ilk defa karşılaşılan bu süreçte, öğrenciler eğitim ve öğretim hayatlarını yarıda keserek ailelerinin yanına dönmek, eğitimlerine uzaktan eğitim ile devam etmek zorunda kalmışlardır. Bu durum üniversite öğrencilerinin yaşamlarında hızlı bir değişime neden olmuştur.

Literatür incelendiğinde farklı alanlarda çalışmalar göze çarpmaktadır. Örneğin bir araştırmada üniversite öğrencilerinin bu dönemdeki yalnızlık ve psikolojik dayanıklılık durumları değerlendirilmiştir (Çetin ve Anuk, 2020).

Sever ve Özdemir (2020) araştırmalarında üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıklarını fotoses yöntemiyle somutlaştırmışlar ve katılımcı merkezli bir açıdan yorumlanmasını sağlamışlardır. Kürtüncü ve Kurt (2020) tarafından yapılan araştırmada Hemşirelik Fakültesindeki öğrencilerin uzaktan eğitimde yaşadıkları sorunları incelenmiştir. Yıldırım ve ark., (2021) ise uluslararası öğrencilerin hareketliliğini pandeminin nasıl etkilediğini değerlendirmişlerdir. Gamage et al., (2020) ise farklı yaklaşımlarla uzaktan eğitimde laboratuvar uygulamalarının devamlılığının nasıl sağlandığını incelemiştir. El Said (2021) araştırmasında aynı dersi yüz yüze tamamlayan öğrencilerin sonuçları ile online eğitim alan öğrencilerin başarı düzeylerini kıyaslamıştır. Bir diğer ifadeyle özellikle üniversitede eğitimde gerçekleşen köklü değişimi farklı açılardan inceleyen ulusal ve uluslararası çok sayıda araştırma yürütülmüştür (Akyol, 2020; Bao, 2020; Biswas et al., 2020; Bozkurt, 2020; Çiçek ve ark., 2020; Dikmen ve Bahçeci, 2020; Keskin ve Özer Kaya, 2020; Nasr et al., 2020; Saltürk ve Güngör, 2020; Serçemeli ve Kurnaz, 2020; Üçer, 2020; Yılmaz İnce et al., 2020; Camilleri, 2021). Sadece üniversite düzeyinde değil ilköğretim düzeyinde de uzaktan eğitimin etkilerini inceleyen çalışmalar mevcuttur (Elbay, 2021). Üniversitede gerçekleşen eğitime, gençlerin yaşadığı psikolojik sorunlara yönelik çok sayıda araştırma olmasına rağmen gençlerin tüketim davranışlarını inceleyen çalışma tespit edilmemiştir. Bu çalışmanın başlangıç noktasını da bu konu oluşturmaktadır. Farklı alanlarda eğitim alan üniversite öğrencilerinin pandemi ile gıda satın alma ve tüketim davranışlarında nasıl bir değişim olduğunu belirlemek çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır. Ayrıca araştırmada öğrencilerin genel özellikleri ortaya konmuş ve sağlıklı bir gıda için ödeme istekliliği ölçülmeye çalışılmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Bu çalışmanın ana materyalini, İzmir ilinde eğitim alan üniversite öğrencilerinden elde edilen anket verileri oluşturmuştur. Anket formu; genel bilgiler, pandemi sonrası hane içi değişimler, pandemi sonrası gıda tüketiminde yaşanan değişimler, ödeme istekliliği ve uzaktan eğitim olmak üzere beş bölüme ayrılan 42 sorudan oluşmuştur. Anket formunda iki seçeneekli, çoktan seçmeli, karşılaştırmalı ve likert ölçeği ile hazırlanmış önermelerden oluşan sorulara yer verilmiştir. Araştırmada ayrıca konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalardan yararlanılmıştır.

2.2. Yöntem

2.2.1. Verilerin toplanmasında izlenen yöntem

Araştırmada veriler, çalışmanın amacına uygun olarak hazırlanmış anket formu kullanılarak, web tabanlı ücretsiz bir platform olan “forms.app” aracılığıyla online olarak toplanmıştır. Kapsama alınacak öğrenci sayısı, 2019-

2020 yılında İzmir ilindeki kamu üniversitelerinde kayıtlı öğrenci sayısının toplamından hareketle aşağıdaki oransal örnek hacmi formülüyle hesaplanmıştır (Newbold, 1995).

$$n = \frac{Np (1 - p)}{(N - 1)\sigma^2_{px} + p(1 - p)}$$

n=Örnek hacmi

N=Toplam öğrenci sayısı (131910 öğrenci)

p= Oran (Covid 19'dan etkilenen öğrencilerin oranı)

σ_{px} = Oranın varyansı

Araştırmada maksimum örnek hacmine ulaşılmak istenmiştir. Bu amaçla p:0.50 ve (1-p):0.50 alınmıştır. Örnek hacmi, %99 güven aralığı ve %7.5 hata payı kullanılarak 296 olarak belirlenmiştir. Hazırlanan anket formu sosyal medya aracılığıyla çeşitli öğrenci gruplarıyla paylaşılmış Nisan ve Mayıs 2020 aylarındaki yaklaşık 30 günlük paylaşımlar sonucunda 321 öğrenciden geri dönüş alınmıştır.

Araştırmada, gerek anket sorularının hazırlanması aşamasında ve gerekse ankete katılacakların bilgilendirilmesi ve rızalarının alınması aşamasında, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi esas alınmıştır. Ayrıca, COPE (Committee on Publication Ethics) tarafından hazırlanan Uluslararası Standartlar da dikkate alınmıştır. Yapılan anketler içerisinde, Ege Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi dışındaki kamu üniversitelerinin öğrenci sayılarının az olması nedeniyle, bu üniversitelerden gelen cevaplar araştırmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca cevaplanan bazı anketlerin eksik olması nedeniyle çıkarılmış ve 308 anket değerlendirmeye alınmıştır.

2.2.2.Verilerin analizinde izlenen yöntemler

Üniversite öğrencilerinin pandemi sonrasında gıda satın alma davranışlarının eğitim aldıkları alanlara göre farklı olup olmadığını ortaya koymak amacıyla 'Parametrik Olmayan İstatistiksel Testler' kullanılmıştır. Öğrencilerin eğitim aldıkları alanlara göre gruplandırılmasında; Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler ve Sağlık Bilimleri esas alınmıştır. Ancak Ziraat ayrıca ele alınarak incelenmiştir. Öğrencilerden anket yöntemiyle toplanan verilerin analizinde, temel tanımlayıcı istatistiksel analizler, mutlak ve nispi dağılımlar, çapraz tablolar, basit ve tartılı ortalamalardan yararlanılmıştır.

3.ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1.Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Öğrencilerin sosyo demografik özellikleri ve dağılımlarını Tablo 1'de verilmiştir. Görüşülen 308 öğrencinin %54.2'si erkek olup %64.9'u Ege Üniversitesinde eğitim almaktadır. Görüşülen öğrencilerin %60.7'sinin lisans

eğitimi almakta olduğu ve en yüksek paya sahip olduğu belirlenmiştir. Lisans öğrencilerini %22.1'i ön lisans öğrencileri ve %17.2 lisansüstü eğitim alan öğrenciler takip etmektedir. Faaliyet gördükleri alan açısından %70.8'i ile ilk sırada ziraat daha sonra sırasıyla sosyal, fen ve sağlık alanları gelmektedir.

Barınma üniversite öğrencilerinin karşılaştığı temel sorunlarından biridir. Öğrenciler kamu ve özel sektöre ait yurtlarda, özel pansiyonlarda, apart otellerde, kiralık evlerde, aile ya da akraba yanında ve öğrenci evlerinde kalmaktadırlar (Filiz ve Çemrek, 2007:209). Araştırma sonuçlarına göre, pandeminin etkisiyle öğrencilerinin %82.5'inin ailelerinin yanında kaldıkları; %14.6'sının kiralık evde, %1.3'ünün arkadaşlarının yanında, %1.3'ünün yurta ve %0.3'ünün yakınlarının yanında barındığı belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin kaldıkları konutun mülkiyet durumları sorulmuş, %78.2'si mülk, %17.5'i kira, %2.3'ü lojman ve %1.9'u diğer cevabı vermişlerdir. Gelir dağılımında öğrencilere hanenin aylık geliri sorulmuş %22.4'ü 2500 TL'den az, %38'i 2500-5000 TL arası, %26.9'u 5001-10000 TL arası ve %12.7'si 10000 TL'den fazla yanıtını vermişlerdir. Görüşülen katılımcıların ayrıca aile nüfusu ortalama 4.24 kişi olarak belirlenmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin genel özellikleri

Özellikler	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	167
	Kadın	141
Üniversite	Ege Üniversitesi	200
	Dokuz Eylül Üniversitesi	108
Öğrenim Düzeyi	Ön Lisans	68
	Lisans	187
	Lisansüstü	53
Öğrenim Gördüğü Alan	Fen	32
	Sosyal	41
	Sağlık	17
	Ziraat	218
Konaklama Yeri	Ailemin yanında	254
	Kiraladığım evde	45
	Arkadaşlarımın yanında	4
	Kamu / özel yurt	4
	Yakınlarımla birlikte	1
Kaldığı Konutun Mülkiyet Durumu	Mülk	241
	Kira	54
	Lojman	7
	Diğer	6
Hanenin Aylık Geliri (TL)	2500 TL'den az	69
	2500-5000 arası	117
	5001-10000 arası	83
	10000 TL'den fazla	39
Ort. Aile nüfusu (kişi)	4.24	

3.2. Öğrencilerin Korona Virüsün Bulaşabilirliğine Yönelik Düşünceleri

Öğrencilere gıdalar üzerinde ambalajın yani ürün paketinin virüsten koruduğuna inanma durumları sorulmuş ve sonuçları Tablo 2’de verilmiştir. Sonuçlara göre öğrencilerin %39.3’ü pandeminin başlangıcından bir yıldan fazla süre geçmiş olmasına rağmen kararsızım cevabı vermiştir. Geri kalan öğrencilerin %34.7’si gıda ambalajının virüsten korumadığını ve %26’sı da koruduğunu belirtmiştir. Eğitim alanlarına göre cevapların dağılımı incelendiğinde “Evet” cevabı verenlerin en düşük ziraat eğitimi alanlarda, “Hayır” ve “Kararsızım” cevaplarını verenlerin ise en düşük sosyal bilimler alanında eğitim alan öğrencilerin verdiği tespit edilmiştir.

Bir başka soruda gıdaların çiğ ya da pişmiş olması korona virüsün bulaşabilirliğini değiştirir mi diye sorulmuş %40.3 ile “çiğ gıdalarda bulaşmanın daha yüksek” ve “pişmiş gıdalarda daha düşüktür” cevabı gelmiştir. Diğer soruda olduğu gibi öğrencilerin %35.4’ü bu soru içinde kararsız kalmışlardır. Geri kalan %22.7’si fark olmadığını ve %1.6’sı çiğ gıdalarda bulaşmanın daha düşük olduğunu belirtmişlerdir. Eğitim alanlarına göre cevap dağılımı incelendiğinde “çiğ gıdalarda bulaşma daha düşüktür” ifadesine katılanların oranı %5.9 ile en yüksek sağlık alanında eğitim alan öğrenciler tarafından seçilmiştir. Aynı şekilde “çiğ gıdalarda bulaşma daha yüksektir” ifadesine katılım %70.6 ile sağlık eğitimi alan öğrenciler tarafından tercih edilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilere göre gıda ambalajı veya pişirmenin ürünü korona virüsten koruma durumu

Gıda ambalajı korona virüsünden korur mu?	Yüzde (%)					
	Frekans	Genel	Fen	Sosyal	Sağlık	Ziraat
Evet	80	26,0	25,0	39,0	29,4	23,4
Hayır	107	34,7	34,4	31,7	35,3	35,3
Kararsızım	121	39,3	40,6	29,3	35,3	41,3
Toplam	308	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Çiğ ve pişmiş gıdalarda bulaşabilirlik farkı var mı?	Yüzde (%)					
	Frekans	Genel	Fen	Sosyal	Sağlık	Ziraat
Çiğ gıdalarda bulaşma daha düşük	5	1,6	-	-	5,9	1,8
Çiğ gıdalarda bulaşma daha yüksek	124	40,3	43,8	43,9	70,6	36,7
İkisi arasında fark yoktur.	70	22,7	18,8	4,9	11,8	27,5
Fikrim yok / Kararsızım	109	35,4	37,5	51,2	11,8	33,9
Toplam	308	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 3’te katılımcıların salgının ne zaman biteceği ile ilgili olarak tahminleri ve dağılımları verilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin %20.1’i yaz mevsiminin başlangıcı olan Haziran 2020’de salgının biteceğini belirtmişlerdir. Haziran ayını %12.7 ile Eylül 2020 ve %11.4 ile Temmuz 2020

tarihi takip etmektedir. Katılımcılardan çok farklı cevaplar alınmakla birlikte ortalama beklentinin 9 ay olduğu ve bu sürenin Şubat 2021'e denk geldiği hesaplanmıştır.

Tablo 3: Öğrencilere göre COVID-19 salgınının bitebileceği zaman

Tarih	N	%	Tarih	N	%	Tarih	N	%
Mayıs 2020	6	1.9	Mart 2021	5	1.6	Ocak 2022	9	2.9
Haziran 2020	62	20.1	Nisan 2021	19	6.2	Mart 2022	1	.3
Temmuz 2020	35	11.4	Mayıs 2021	6	1.9	Nisan 2022	5	1.6
Ağustos 2020	21	6.8	Haziran 2021	4	1.3	Mayıs 2022	1	.3
Eylül 2020	39	12.7	Temmuz 2021	3	1.0	Nisan 2024	1	.3
Ekim 2020	22	7.1	Ağustos 2021	1	.3	Haziran 2024	1	.3
Kasım 2020	4	1.3	Eylül 2021	4	1.3	Eylül 2024	1	.3
Aralık 2020	15	4.9	Ekim 2021	1	.3	Ocak 2025	1	.3
Ocak 2021	28	9.1	Kasım 2021	1	.3	Ekim 2025	1	.3
Şubat 2021	3	1.0	Aralık 2021	2	.6	Aralık 2026	2	.6
Hiç bitmez (99 ay)	4	1.3	Ortalama	9.26		Toplam	308	100

3.3. Öğrencilerin Pandemi Sonrasında Yaşadıkları Sağlık, Ekonomik ve Tüketim Davranışı Değişiklikleri

Salgından sonra öğrencilere sağlık, ekonomik ve tüketim alışkanlıklarıyla ilgili değişimler sorulmuş genel ortalamalar ve eğitim alanlarına göre ortalama skorları Tablo 4'te verilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde salgının öğrencilerin bireysel ya da ailelerinin sağlığını etkilemediği, dışarı çıkma sıklıklarının etkilendiği, Türkiye'nin aldığı sağlık önlemlerinin yeterliliği konusunda kararsız; ekonomik önlemleri yetersiz, hane gelirlerinin az etkilendiği belirlenmiştir. Tüketim davranışları açısından alışveriş sıklıklarının çok etkilendiği, satın alma miktarlarının çok değiştiği, gıda tüketim miktarlarının değiştiği, satın alınan gıdanın kalitesinin az değiştiği, dondurulmuş gıdaların nadiren satın alındığı, hiç hazır yemek siparişi verilmediği ve restoranlar açık olsaydı nadiren gideceklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin eğitim aldıkları alanlara göre pandemi ile yaşadıkları değişimler incelendiğinde sosyal bilimler alanında eğitim gören öğrencilerin dışarı çıkma sıklığının diğer alanlardaki öğrencilere göre daha az etkilendiği söylenebilir. Dikkat çeken bir diğer bulgu da sağlık alanında eğitim alan öğrencilerin Türkiye'de alınan önlemleri diğer öğrencilere göre yetersiz bulmalarıdır. Bu öğrenciler alınan önlemleri ortalama 2.59 skor ile en düşük olarak değerlendirmişlerdir.

Tablo 4: Öğrencilere göre Covid-19'un sağlık, ekonomik ve tüketim davranışı etkileri

Sağlık etkileri	Fen	Sosyal	Sağlık	Ziraat	Ort.
Salgından dolayı sizin veya ailenizin sağlığı olumsuz etkilendi mi? *	1.59	1.73	2.24	2.06	1,98
Salgın kaldığınız yerden dışarıya çıkma sıklığınızı etkiledi mi? *	4.38	4.12	4.76	4.41	4,39
Salgına karşı ülkemizde alınan sağlık önlemlerini ne düzeyde yeterli buluyorsunuz? **	3.16	3.15	2.59	3.44	3,32
Ekonomik etkileri					
Salgına karşı ülkemizde alınan ekonomik önlemleri yeterli buluyor musunuz? **	2.34	2.17	1.82	2.17	2,17
Salgın sizin veya ailenizin gelir düzeyini etkiledi mi? *	2.84	3.12	3.41	3.39	3,30
Tüketim davranışı etkileri					
Salgın gıda alışverişi yapma sıklığınızı etkiledi mi? *	4.16	3.76	4.18	3.72	3,80
Salgın gıda satın alma miktarınızı değiştirdi mi?***	3.84	3.63	3.59	3.59	3,62
Salgından sonra gıda tüketim miktarınız değişti mi?***	3.53	3.44	3.18	3.51	3,49
Salgından sonra satın aldığınız gıdaların kalitesi değişti mi?***	2.53	2.49	2.53	2.73	2,67
Salgından sonra her zaman satın aldığınız gıdaların bulunabilirliği değişti mi?***	2.59	2.71	3.24	3.13	3,02
Salgından sonra gıda fiyatları değişti mi?***	3.59	3.83	4.06	3.98	3,93
Salgın döneminde ne sıklıkta dondurulmuş gıda satın alıyorsunuz?****	2.16	2.29	2.41	2.36	2,33
Salgın döneminde dışarıdan hazır yemek siparişi ne sıklıkla verdiğiniz?****	1.53	1.34	1.59	1.29	1,34
Salgın döneminde restoranlar açık olsaydı ne sıklıkla giderdiniz?*****	1.59	1.44	1.59	1.55	1,54

*1.Hiç etkilemedi 2. Etkilemedi 3. Kararsız / Az etkiledi 4. Etkiledi 5. Çok etkiledi

**1.Çok yetersiz 2. Yetersiz 3. Kararsız/ ne yeterli ne yetersiz 4. Yeterli 5. Çok yeterli

***1. Hiç değişmedi 2. Değişmedi 3. Kararsız / Az değişti 4. Değişti 5. Çok değişti

*****1. Hiç 2. Nadiren 3. Bazen 4. Sık sık 5. Çok sık

Öğrencilere belli kategorilerdeki gıda ürünlerini nereden satın aldıkları sorulmuş ve yüzde olarak dağılımı Tablo 5'te verilmiştir. Yaş meyve ve sebzeleri öğrencilerin %57.1'i marketten almayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Aynı şekilde bakliyat ürünleri, süt ve süt ürünleri, et ve et ürünleri, yumurta gibi diğer hayvansal ürünlerin alışverişinde market kanalı tercih edilmektedir. Sadece ekmek ve unlu mamüllerin üretiminde %55.2 ile fırın ilk sırada yer almakta; market ve kendi üretimi %34.1 ile ikinciliği paylaşmaktadır. En az tercih edilen alışveriş kanalının ise tarım işletmesi olduğu söylenebilir.

Tablo 5: Öğrencilerin salgın döneminde alışveriş tercihleri (%)*

	Yaş meyve ve sebze	Bakliyat ürünleri	Ekmek ve unlu mamuller	Süt ve süt ürünleri	Et ve et ürünleri	Diğer hayvansal ürünler
Market	57.1	88.3	34.1	75.3	64.3	72.4
Bakkal	-	13.3	11.7	8.4	-	8.8
Fırın	-	-	55.2	-	-	-
Kendi imalatı / üretimi	8.1	-	34.1	7.8	5.5	9.7
Şarküteri	-	-	-	15.6	41.6	16.6
Pazar	34.1	9.7	-	2.9	1.6	8.4
Manav	34.7	-	-	-	-	-
Tarım İşletmesi	4.5	-	-	9.7	6.8	6.2
Toplam	138.5	111.3	135.1	119.7	119.8	122.1

*Birden fazla seçenek işaretlenebildiği için toplam yüzü geçmektedir.

Öğrencilere pandemi ile ailelerinin çalışma durumlarında değişiklik yaşayıp yaşamadıkları sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 6’da sunulmuştur. Öğrencilerin %46.1’i ailenin iş durumunda değişiklik olmadığını belirtmiştir. %18.2’si ailenin fazla mesai yaptığını, %15.6’sı ücretsiz izin verildiğini, %12’si ücretli izin verildiğini, %4.2’si işten çıkarılma yaşandığını ve %3.9’u işi bıraktığını belirtmişlerdir. Bir diğer önemli değişiklik ise alışverişten sorumlu kişilerde değişiklik yaşanması olmuştur. Görüşülen öğrencilerin %60.7’si alışverişten sorumlu kişinin değiştiğini belirtmiştir. Daha sonraki bölümde değişim incelenmiştir. Son olarak salgın başladıktan sonra maddi veya aynı yardım alma durumları sorulmuş ve öğrencilerin %97.1’i herhangi bir yardım almadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 6: Covid-19 nedeniyle öğrencilerin aile yapılarında görülen değişiklikler

Değişiklikler	Frekans	Yüzde (%)
Salgın nedeniyle ailenin iş durumunda değişiklik olma durumu	Fazla mesai	56 18.2
	Ücretsiz izin	48 15.6
	Ücretli izin	37 12.0
	İşten çıkarılma	13 4.2
	İşi bırakma	12 3.9
	Değişiklik olmadı	142 46.1
Salgın sürecinde ailede alışverişten sorumlu kişi(ler)de değişiklik durumu	Evet	121 60.7
	Hayır	187 39.3
Salgın sürecinde maddi veya aynı yardım alma durumu	Evet	9 2.9
	Hayır	299 97.1

Tablo 7’de salgın öncesi ve sonrası hanede alışveriş yapanların dağılımı verilmiştir. Salgın öncesi anne ve baba yani ebeveynlerin alışveriş oranı daha yüksek iken, salgın sonrası özellikle annelerin payı %51.30’dan %29.55’e gerilemiştir. Annelerin alışveriş yapma oranı %21.75, babaların %7.14 azalmıştır. Öğrencinin alışveriş yapma oranı %8.44, abla/abi/kardeşin %0.97 artmıştır.

Tablo 7: Covid-19 öncesi ve sonrası hanede alışveriş yapan kişilerin dağılımı

Alışverişi yapanlar	Salgın öncesi		Salgın sonrası		Değişim oranı (%)
	Frekans	%	Frekans	%	
Babam	163	52.92	141	45.78	-7.14
Annem	158	51.30	91	29.55	-21.75
Ben	107	34.74	133	43.18	8.44
Abla /Abi /Kardeş	28	9.09	31	10.06	0.97
Diğer	16	5.19	16	5.19	0.00
Toplam	308	100.00	308	100.00	0.00

*Birden fazla seçenek işaretlenebildiği için toplam % geçmektedir.

3.4. Öğrencilerin Sağlıklı Gıda İçin Ödeme İstekliliğinin Belirlenmesi

Öğrencilere salgın döneminde hijyene uygun ve sağlıklı bir gıda için ne kadar daha fazla ödemeyi kabul edebilecekleri sorulmuş ve sonuçları Tablo 8’de özetlenmiştir. Öğrencilerin %34.4’ü hiç fazla ödeme yapmak istemediklerini, %30.8’i fazladan %15, %16.6’sı fazladan %25, %9.1’i fazladan %50, %4.9’u fazladan %35 ve %4.2’si fazladan %100 ödeme yapabileceklerini belirtmiştir. Ortalama olarak öğrencilerin hijyene uygun ve sağlıklı bir gıda için %19.25 fazladan ödeme yapacakları tespit edilmiştir. Eğitim alınan alanlara göre öğrenciler karşılaştırıldığında ziraat alanında eğitim alan öğrencilerin %20.5 ile en yüksek ödeme istekliliğine sahip olduğu, %14.12 ile sağlık alanındaki öğrencilerin en düşük ödeme istekliliğine sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 8: Öğrencilerin hijyene uygun ve sağlıklı gıda için ödeme istekliliği düzeyi

Oran	Fen	Sosyal	Sağlık	Ziraat	Ortalama
%0	25.0	34.1	52.9	34.4	34.4
%15	37.5	39.0	11.8	29.8	30.8
%25	31.2	17.1	17.6	14.2	16.6
%35	3.1	2.4	5.9	5.5	4.9
%50	0.0	4.9	11.8	11.0	9.1
%100	3.1	2.4	0.0	5.0	4.2
Ortalama	17.66	15.85	14.12	20.5	19.24

3.5. Öğrencilerin Ekonomik Koşullara Genel Güven Seviyesinin Belirlenmesi

Öğrencilere pandemiden sonra Türkiye’nin ekonomik koşullarına ilişkin duydukları genel güveni, beşli Likert ölçeği ile değerlendirmeleri istenmiş ve sonuçlar Tablo 9’da verilmiştir. Genel olarak bakıldığında üniversitede okuyan öğrencilerin karamsar oldukları görülmektedir. Ankete katılan 308 öğrencinin %29.9’u “karamsarım”, %29.2’si “çok karamsarım”, %21.8’i “kararsızım”,

%16.2'si "iyimserim" ve yalnızca %2.9'u "çok iyimserim" cevabını vermiştir. Öğrencilerin eğitim aldıkları alanlara göre ekonomik koşullara karşı duydukları güven seviyesi incelendiğinde ise sağlık alanında eğitim alanların çok karamsar oldukları söylenebilir.

Tablo 9: Öğrencilerin COVID-19'dan sonra Türkiye'nin ekonomik koşullarına güvenle ilgili görüşleri

Görüşler	Genel		Fen	Sosyal	Sağlık	Ziraat
	Frekans	%	%	%	%	%
1: Çok karamsarım	90	29.2	31.2	22.0	47.1	28.9
2: Karamsarım	92	29.9	18.8	19.5	41.2	32.6
3: Kararsızım	67	21.8	31.2	31.7	5.9	19.7
4: İyimserim	50	16.2	18.8	26.8	5.9	14.7
5: Çok iyimserim	9	2.9	0.0	0.0	0.0	4.1
Toplam	308	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Ortalama		2.34	2.38	2.63	1.71	2.33

3.6. Öğrencilerin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Son olarak öğrencilere aldıkları uzaktan eğitimi beşli Likert ölçeği ile değerlendirmeleri istenmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar eğitim alanlarına göre Tablo 10'da sunulmuştur. Genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin aldıkları uzaktan eğitimden hiç memnun olmadıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin %35.4'ü uzaktan eğitim "hiç verimli değil", %26'sı "verim değil", %20.8'i "kararsızım", %14.6'sı "verimli" ve yalnızca %3.2'si "çok verimli" cevabını vermiştir. Alanlara göre dağılım incelendiğinde büyük farklılıklar görülmemektedir. Sağlık alanında eğitim alan öğrencilerin diğer alanlara göre uzaktan eğitimi daha verimli buldukları söylenebilir.

Tablo 10. Öğrencilerin uzaktan eğitimle ilgili görüşleri

Görüşler	Genel		Fen	Sosyal	Sağlık	Ziraat
	Frekans	%	%	%	%	%
1: Hiç verimli değil	109	35.4	25.0	29.3	23.5	39.0
2: Verimli değil	80	26.0	34.4	48.8	11.8	21.6
3: Kararsızım	64	20.8	25.0	7.3	41.2	21.1
4: Verimli	45	14.6	9.4	14.6	23.5	14.7
5: Çok verimli	10	3.2	6.2	0.0	0.0	3.7
Toplam	308	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Ortalama		2.24	2.37	2.07	2.65	2.22

4.SONUÇ

Literatür taraması sonucu ve bu çalışmada elde edilen sonuçlardan da anlaşılacağı üzere pandemi döneminde, üniversite öğrencilerinin yaşadıkları

ani değişimler ve yasakların etkisiyle sağlık, ekonomi, eğitim ve gıda satın alma davranışlarında değişiklikler görülmektedir. Farklı alanlarda eğitim alan üniversite öğrencilerinin pandemi ile gıda satın alma ve tüketim davranışlarında nasıl bir değişim olduğunu belirlemeye çalışan bu çalışmada pandeminin başladığı iki ay içinde öğrencilerin koronavirüs hakkında yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Nitekim araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğu koronavirüs ile ilgili teknik konularda kararsızım ifadesine katılmışlardır.

Araştırma kapsamında tespit edilen önemli bulgular, sağlık alanında eğitim alan öğrencilerin Türkiye’de alınan önlemleri diğer öğrencilere göre yetersiz bulmaları; salgın öncesi ebeveynlerin alışveriş oranı daha yüksek iken, salgın sonrası annelerin alışveriş yapma oranının %21.75, babaların alışveriş yapma oranının ise %7.14 azalması olarak sıralanabilir. Özellikle ailelerin alışverişini azaltmaları üniversite öğrencilerine ev içinde daha büyük sorumluluk yüklemiştir. Öğrencilere öğrenim aldıkları üniversiteler aracılığıyla alışveriş sırasında temas riskini azaltacak önlemler hakkında temel bilgilendirme mailleri gönderilmesi kendilerini salgın ile ilgili yetersiz hissetmelerini önleyebilir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, gelecekte çeşitli gıda kategorilerinde değişen satın alma davranışları hakkında daha fazla araştırma yapılması gerektiğini göstermektedir. Bu araştırma, bu yönde yapılacak diğer araştırmalar için bir motivasyon olarak kullanılabilir. Ayrıca, pandeminin değişik süreçlerinde benzer araştırmalar planlanabilir ve bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar karşılaştırılabilir.

Kaynakça

- Akyol, C. (2020). Turizm eğitimi alan öğrencilerin Covid-19 salgınına yönelik görüşleri, *Journal of Gastronomy Hospitality and Travel*, 3 (1), 112-121.
- Anonim. (2022a). COVID-19 Data Repository by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE), <https://github.com/CSSEGISandData/COVID-19>
- Anonim. (2022b). Türkiye Sağlık Bakanlığı Covid 19 Bilgilendirme Platformu. <https://covid19.saglik.gov.tr/>
- Bao, W. (2020). COVID-19 and online teaching in higher education: A case study of Peking University. *Human Behav and Emerg Tech.*, 2(2), 113-115.
- Biswas, B., Roy, S.K. & Roy, F. (2020). Students perception of mobile learning during Covid-19 in Bangladesh: University student perspective. *AQUADEMIA*, 4(2), 1-9.
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142.
- Camilleri, M.A. (2021). Evaluating service quality and performance of higher education institutions: a systematic review and a post-COVID-19 outlook, *International Journal of Quality and Service Sciences*, 13 (2), 268-281.

- Çiçek, İ., Tanhan, A. & Tanrıverdi, S. (2020). Covid-19 ve Eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 49 (1), 1091-1104. https://doi.org/10.37669/milli_egitim.787736.
- Dikmen, S. & Bahçeci, F. (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Yükseköğretim Kurumlarının Uzaktan Eğitime Yönelik Stratejileri: Fırat Üniversitesi Örneği. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7 (2), 78-98.
- El Said, G. R. (2021). How did the Covid-19 pandemic affect higher education learning experience? An empirical investigation of learners' academic performance at a university in a developing country. *Hindawi Advances in Human-Computer Interaction*, 2021, 1-10. <https://doi.org/10.1155/2021/6649524>.
- Elbay, S. (2021). COVID-19 and distance education in Turkey: investigation of academic achievement of secondary school students'. *ZfWT* 13(3), 337- 361 <https://doi.org/10.46291/ZfWT/130320>.
- Filiz, Z. & Çemrek, F. (2007). Üniversite öğrencilerinin barınma sorunlarının uygunluk analizi ile incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2), 207-224.
- Gamage, K. A. A., Wijesuriya, D. I., Ekanayake, S. Y., Rennie, A. E. W., Lambert, C. G. & Gunawardhana, N. (2020). Online delivery of teaching and laboratory practices: Continuity of university programmes during Covid-19 pandemic. *Education Sciences*, 10 (10), 1-9. <https://doi.org/10.3390/educsci10100291>.
- Gülççek Tolun, B. & Bulut, N. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde tüketicilerin gıda ürünleri satın alma davranışları üzerine bir araştırma, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 45, 15-31.
- Keskin, M. & Özer Kaya, D. (2020). Covid-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 59-67.
- Kürtüncü, M. & Kurt, A. (2020). Covid-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 66-77.
- Nassr, R.M., Aborujilah, A., Aldossary, D.A. & Aldossary, A.A. (2020). Understanding education difficulty during Covid-19 lockdown: reports on Malaysian university students' experience. *IEEE Access*, 8, 186939-186950. <https://doi.org/10.1109/ACCE SS.2020.3029967>.
- Newbold, P. (1995). *Statistics for Business and Economics*. Prentice-Hall International, New Jersey.
- Sağlam, H. (2022). Afet haberlerinde korku çekiciliğinin kullanımı: Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah gazetelerindeki Covid-19 haberlerine yönelik bir inceleme, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49, 213-228.
- Saltürk, A. & Güngör, C. (2020). Üniversite öğrencilerinin gözünden Covid-19 pandemisinde uzaktan eğitime geçiş deneyimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 36, 137-174.
- Serçemeli, M. & Kurnaz, E. (2020). Covid-19 pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 40-53.
- Sever, M. & Özdemir, S. (2020). Koronavirüs (covid-19) sürecinde öğrenci olma deneyimi: bir fotoses(photovoice) çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1653-1679.
- Üçer, N. (2020). Pandemi (Covid-19) sürecinde uzaktan eğitim araçlarının etkinliğinin üniversite öğrencileri tarafından değerlendirilmesine kullanımlar ve

- doyumlar yaklaşımı açısından bir bakış. *Global Media Journal*, 11(21), 206-233.
- Yıldırım, S., Bostancı, S.H., Yıldırım, D. & Erdoğan, F. (2021). Rethinking mobility of international university students during COVID-19 pandemic. *Higher Education Evaluation and Development*, 15. <https://doi.org/10.1108/HEED-01-2021-0014>.
- Yılmaz İnce, E., Kabul, A. & Diler, İ. (2020). Distance education in higher education in the COVID-19 pandemic process: A case of Isparta Applied Sciences University. *International Journal of Technology in Education and Science*, 4(4), 343-351.